Abarca

Abarca, Eskaldunen erreguea.
Albret, ~~erreguaren lemma~~
~~Olondaque~~ Ori, ~~[illegible]~~ gorthezanoac.
Belzunce, soldadu atzuidari.
Ezpeleta, id. gueristinoac
Urthubia id.
~~[illegible]~~ Zaldbauz id.

Aderram, Cordobaco erreguea
Ramiro, haren azpico lehena,
Aubri, erreguo laguna
Osman
Santarni
Hassan

Lehen atheraldia salarat.

Aderram

Christau zakhurrac, Aubri, dituzu ehortzi,
Mahometi guduan gania dute utzi.
Haundi zare aguertu egun guehiago,
Zue eguin duzun lanaz harritua nago.
Nihor guti da ozar nola Eskalduna,
Balabila itsurat odolean barna;
Ezdu deusen beldurric, lehoina diruri,
Ezdakit nola garen gu nausitu hari;
Ezauden, ez, alderic gu gain erortzean,
Guduaz berthe asmu zuten bihotzean.
Nola nahi, eskerrac dauzkitzut bihurtzen;
Zu behar zinen hekin loaren usnatzen.

Aubri.

Egorri baditugu zakhurrac ihesi,
Atheratu bagare gathaskatu nausi,
Mahomet handiari emozu eskerrac,
Hare ditu oren onez pizta gure haurrac.

Osman

Guti dire gueldito hilic zakhurretan,
Nahiz denec odola zariten lurrutan;
Bainan hatsgabec ere, arrapo darite,
Hilen artetic beldur eman nahi dute:
Hortzac carraskan eta copetac gaibelic,
Ezda nihon halaco papero ubelic.
Ezdabat, ezbat choilki, guibeletic yoa:
Beharric zuten buruz Mahometarroa!
Hil guti da hargatic ingurun aguerie,
Ezdakit nola diren gorde beguieri.

Aderram.

Ezothe da batere atzeman bicirie?

Osman

Ezda, Jauna, Santarni ethortzen bakharric;
Amarran badakharke gathibo handiac,
Iduritic hartzeco, etsaien nausiac.

Aderram.

Errozu sardadien, nahi dut ikusi;
Ezda ibiltzen dena gudutic ihesi.

Santarni

Handia da Jaincoa, Mahomet profeta!
Hainitz urthez dugula etsai hilez betea!
Hemen ditut lau zakhur herrestan ekhartzen,
Ederric gosta zaiku haukien garaitzen.
Haue atzi arte harmac, eguin da sarraski
Soldadu hoberenen icitzeco aski.
Harmada guerizean euraten zutela,
Hobeki harmaturic hastecotan guerla,
Urtecabez ditugu atzeman azkenac
Itzuli batean ya ihesitzen zirenac.

Aderram.

Hoi dire atzemanac? Ezda bertze nihor?

Santarni.

Eguin behar derautzut nini derautan aithor:
Gathibo haukiekinbat bazen andrea,
Khoroa omen zuen Bastanen berea;
Bainan etzuen uzten nihor hurbiltzerat
Eta ekharria zen nor nahi hiltzerat.
Iheśi yoan balitz, ez nuen ukico:
Hiltzalea hil badut, ez nauzu nahico!
Abiatu denean cambetaz hilka,
Hetsi diot puñalaz hatsaren atheka.
Ikusi dut erortzen beguiac idorric,
Gurutzea eskuan zuela bakharric.
Erortzean Cheneac bortu du betotan,
Eta hilac biccia eman odoletan.

Aderram.

Nor dire gathiboac? Badute icenic?

Santarni.

Ezdut athera ahal hitzic hekin gaine,
Bainan egortzen ditut zure aitzinerat,
Balin badute densic berec erraterat.

Aderram

Christau, zakhur unica, nola deitzen haute ?

Abarca.

Christoren Soldaduu erregue nauKate.

Aderram

Ez hakien etzela bertze erreguerik,

Aderram yarriz gueroz Cordoban nauterik ?

Abarca

Ezdute Eskaldunec nauterik oraino;

Sorigaitzac bassau ni egorri huraino,

Bici datut lagunac, eta doci latter

Norbaitti aguerturen, ikharatuz bazter.

Aderram. Nor haiz hi, lore sauer, doican ikhhia ?

Ezpeleta. Erregu gami dut ni ene ethorkia.

Aderram. Nor haiz hi berriz mutthil, copeta goibela ?

Belzunce. Belzunceren icena gorthetan dabila.

Aderram. Eta hi nor, handia, nola haute deitzen ?

Lasa. Nihor guti duena guduan ichtuien.

Aderram. Nor haiz hi, bizar gabe, bepthuruz ozarra ?

Urthubia. Urthubiari guti aguitzen bizarra.

Aderram. Holatan Eskaldunen Seme zarete;

Garaituei mintzairac aphaltzen zaizkote.

Abarca. Ezdugu zagutzen oraino nauterik;

Ez gare, ez, guduan egon lehertuein.

Gure Sehoinac doie bici menditan,

Ezdazue hainitz hil yartzeco cautetan:

Zenbeit bakarka dirin abiatu biltzen,

Azkenan gaitutzue direnen gordetzen.

Aderram. Nahi nuke goibeldu zure bitoria,

L. Holaco izaten da guizon erori!

Arnegaturic Christo, nahi baduzue

Gure leguea egun harturen duzue;

Ostikazazue hots zuen gurutzea,

Eta aguintzen guero gora atthatzea.

Abarca. Ichenago berutu ekhi erorico

Ezen Abarcac baitu Christo ukhatuco;

Ichikatzu diritzar yaurequi hantuac,

Dupitchezco odolaz bethi gorrituac.

Ezdut Cordoban atthi [attsesuny] nauterik

Sorraraztec nihoiz Christau birrutsaric.

Aderram. Bihar ezdu izanen egungo galderik,

Yhusac nahi duian izan guretaric.

Abarca. Othe dakic zer duian ni gami galdetzen ?

Ezahal du Abarcaz adituu mintzatzen ?

Pelaio, Garcis eta bertze erreguac

Ezituian Moroen bain ettai atzeac:

Ezhago yakin gabe nolacoac diren!

Bettar guti dutenac Mairu ezpatarin!

Yakitzea emaztea nola dudan galdu:
Haren galtzea herran handi iz othe du?
Bahaki zenbat dudan higuin ilhargia,
Ondotic dohakona Barinada lohia!
Santiago, San Fermin, Morthuts eta Cormin
Hil ditusian erranez Christauei zer egin.
Gure aita menditan ichuri odola
Ukha duc nahki nihoiz ichisaren dela?
Atheguin buke nahki ni anai izatu,
Abarca ~~[illegible]~~ Aphezpika Mahomet othoitzen!
Eni bihotza horra etzioc izartzen,
Nihongo etsai oro diotzat galdetzen;
Izan bedi ~~[illegible]~~ lurreco guizon higuinena!
Desegin bedi betan hari darraikona!
Ah! balotz Eskalduna hainbat berreguintzen,
Nola Europan premu zenean aguertzen!
Bil betza bere haurrac bazter orotaric;
Nehuz ezbadu athi, bertze aldetaric.
Zorrotz betez ezpatac ezkini gazietan
Eta luzean gorri mairu odoletan;
Ezbedi nihon guelde hekhin arrattoin
Ez guitecotz Christau Mahomet utziric!
Aderram: Emazu yaun hori preso bihar arte:
Izani dauka berritz gure beguitarte!

Aderram: Zuei naiz mintzo, gazte buru hobecoac,
Aguer zaitezte othoi adimenduzcoac.
Ezdukezue bihotz gaizki itzulia,
Samur zarete, nola goizeco lilia.
Eguin duket bethiotz zuen zoriona,
Erresuman aguntzen nahi duzuena:
Mahometen leguea duenac hautatzen
Bici mari diu bide idekitzen.
Urthubia: Ezdugu deusic nahi gue Mahometekin,
Eguiaren bideac dire Christauekin.
Ezda legue bat bezic cerutic yautsia;
Gure gaubiatzeaz hartzazu etsia.
Mahometec Jainco bat dautzu erakusten,
Jainco hura bethiti Christauec bazuten:
Zer da zure Mahomet, eta zer da nahi?
S. Cura gabe lurrean bada aski lohi.
Beltzuna. Jaincoaz ezditeken mintza baizic Jainco;
Ezda haren berua guizon ~~[illegible]~~ meneco;
Mahometec ezdaki deus onic erraten,
Elaudelio bada bazterrerat uzten.
Zer nahi duen bethi ikusten errech da,
Atthehatu nahiaz du bere alhoada,
Urgulu dario ezdaki ~~[illegible]~~ ungurie,
Yainkoa tzar athea daukan idekiric.

Ezdezake guizona eman Jainicoari,
Lobra dauka lothua ofale orori.
~~Ezpeleta Alha~~: Erresuma bat nahiz nolazpait beretu,
Yende galde guzia duen amoratu.
Ardietsi da behar bilhatzen duena,
Baiñan haren leguea beretzi da miña:
Sinhetsi beharco da ikhargui erdiac,
Duen banderac laster eguinen aldia.
Ezpeleta. Miciric ezda luze sentsucoi yendentzat,
Zorigaitz erresuma hetaz direnentzat!
Zertaco nahi zaitue ~~Mahometi~~ eman Mahometi?
Ezdu guretzat nihor helaco guezurti.
Erresuma bati du bakharric minitzatu
eta bi aldetarat orduan yokatu:
Lurreco guizon eta Ceruco bezala,
Ceru-lurrac batean sartzen dituela.
Izan duan erreguë aysha ditikena,
Baiñan itchura baizen ezdu profetena.
Mamiro: Erreguec ezdezake yasan holacoric,
Harritzeco da nola daritzen bicoric.
Ezda nihor izatu duen copetaco,
Aderram handiari hola minitzatzeco.
Urthubia: Izatu du ~~gorthean~~ nihoiz Eskaldunic?
Ezda eguia heldu Mahometen zanic.

Mamiro: Aderramec maite da bihotdun guizona;
Mahomet handia da, haren haurra ona:
O profeta, eguizu Christau hemengoac
Izan diten sinhetz zure menecoac!
Cordobaco gorthean balohazke nagui,
Eman lizakete ekhiari argui!
Ithurrien hoiria legarren gainean
Ezliteke akhaba gauen ilhunean
Bethzunec: Hits bedi mundu huntan Mahometanoa!
Ez bezac lurric izan eguiteco loa!
Ilkhi da izuzkiteca lerro lazgarritan
Hedatzeco zarki bertzen parentetan:
Bitoric baduté bere goibel aldi,
Duen azken eguna hurbil da aspaldi.
Lara. Bakharric aski guinen eguingo guduan
Eskaldunic lerratu oihan goibelduan:
Harmaric gabe dire gure soldaduac,
Ethortzean gainerat duen Bartz hauttuac.
Ez cauta bitoria, guti dire hilac,
Ez dire huzcur behar Sanchoren muthilac.
Mahometec ezdake agur Eskaldunic,
Ezdute nausi nahi nihongo guizonic.
Behar da hekin nausi guziz goracoa:
Ezdaukate hain gora ~~Mahometanoa~~ Mairu sentitzecoa:

Khoinetan sehena, hitzale nautsia,
Nola diteke nihoiz Ceruz gorria ?
Ezpeleta : Ez Mahomet, ez bertze, Eskal herrietan,
Ezdute bat emanen Siniheste Berritan.
Ezdire hain Buruac, nola Khoriñac,
Haizeac orotarat itzul detzakenac,
Mahometez bertzeric dute adoratzen,
Non da eguiac hala bethiric arguitzen !
Urthubia : Mundharen nauteri gaituzte beldurten,
Erromanoen harmac ditugu khausitu.
Yende zaharra bezin hazcar da gaztea :
Jupiter, Mahometez, bardin Siniheste,
Yaunen yauna izanen Eskaldun Yainicoa,
Edo hitzac duina, guziz goracoa.
Aberran : Dohazila lakhur hori bere aita gana;
Bihar dire hitzerat ~~hunat~~ ekharriren hunat.
3em a.
Osmin
Eguin da, muthilna, zure izateaz,
Ez baditutzu hartzen bertze Siniheste:
Preso da zure aita, hiltz ~~behara~~ dute bihar,
Ezdute gogoetec luze izan behar.
Doican zare Sarthu bician oraino,
Ezaitela sorhaia bururic duzuno.

Albret : Cordoban gorthea etzait gaizki dela,
Bainan Christo uztea ezda hala hula.
Osmin : Gorthean atseguiniac bethi dire sortzen,
Bestac bester ondotic ezdire guelditzen;
Guritasunac ditu bestac Mahometec,
Ezdute hura laguntz gogphatzen azotec:
Christian hainitzec gordez dutena eguiten,
Mahometec arguian eguiterat uzten.
Albret. Bainan gure harmada ezda deseguiña,
Barraiatu da choilki harmetan ezina;
Ethorriren da laster bere lehoinekin,
Anaia Sancho handi dutela berekin.
Hasan : Sanchoren soldaduac ezdire hunaco,
Atzeman dute hobi nahi bezalaco;
Orai ethorri dire bi lagun gureac,
Ekharriz erreguerі guducco berriac.
Etsia harzazue, Albret eta Ori,
Eguiozue agur gure legueari,
Ez izan guehiago Siniheste Christoren
Aderramenez baituzte hainitz maitaturen;
Zorigaitzac zoruri dautzac ideki,
Ez da nihor izanen lurrean hobeki :
Ezdire egunitzetan gauzac ikusico,
Zuetaz erregueac dire bekhaiztuco.

Oï : Aberatsago dire Mahometen haurrac,
Ez dituzte bertzetan uhaitzen ugarrac;
Ez dabiltza gosean Gu aitzaletzala,
Izan gabe erditan loaren etchola,
Erdi yan, erdi beati, nihon atseguinic:
Bici horren urteac guti deraut ninic,
Baiñan barna dituzte sinhestec erroac:
Nola Mahometentzat utz aiten lerroac.

Hatan: Nola dagun eguiten gorthean ihiziz,
Biluzirik zarete mendetaco hisiz.
Ez direnac gaur yaitzen Mahometen haurtzat,
Bihar izanen dire ihizi bazkatzat;
Buru gorriec dute berraturen betta,
Odolac da arintzen Mahomet profeta.
Aguerrazue laster zuen ezagutza,
Ganierat heldu baita ephuru marritzas;
Orai zuentzat dirio urrikalmenduac,
Sarri izanen dire gora hiltuinduac.

3e a

Amri: Christau zakhurrac dire gogor sinhestetan,
Bi garte baditurte hargatic saretan.
Oï eta Albretec bharrian dute,
Eguin zaizten aguntzei hirria diote.

Santarin: Uste dute Cordoban ederki yostatu,
Christoren haurrac ere bertac maite ditu.

Amri: Haur hoice omen dire gorthean sorthuac,
Erreguez behar dire haintz maitatuac.
Behar diozu erran guretu direla,
Ez yakinez zer eguin egonez bertzela.
Berac eguiten badu ~~[illegible]~~ eguin dutena,
Aguinzu khoroa, gauza errech dena;
Guziec badituzte herbel alderdiac:
Zerrarazi Abarca, oi gure ~~[illegible]~~ indiac!
Nola guindaken eguin Christauez hirria!
Diotegun irabaz erreguen gorria!

5e a

Santarin: Amri eta Aderraman elkharretaratu dire,
~~[illegible]~~ ephuru chipiketan ~~[illegible]~~ bitorian ere;
Nii lukete hitzea ~~[illegible] erreguen~~ etsaia gathetan
Balin baliz biderie urteco gorthetan.
Albretec eta ~~[illegible]~~ Oïc Christo urten dute
Cordobaco gorthea arrai baitzaiote....

Abarca: Haur dohacabe, maite, ezin ahantziac,
Zeben alde gartean sobera utziac!
Berri on zinauzkaten ~~[illegible]~~ osaba batentzat,
Ez dut deus erratero zure nausientzat.

Osmin: ~~[illegible]~~ Heldu naiz yakiterat Abarcaren berri;
~~[illegible]~~ Zer nahi duzu azken hitz erreguei egorri?

Beltzunce ~~Abarca~~: Ez du deus erraten Erreguei Abarcac

Badire orai ~~Jainco Berac bekhatzea~~ Asko ~~ditu~~ Carnecoa ~~ditu~~ gathascac;

Berac egorria nai hovren erraterat;

Utzazue descansuz nejar eguiterat.

Osmin: Ez nohake horrekin, behar dut bertzerie;

Ene nauhiac dauzki bihotza zaurthurie:

Mui handia lukete Abarca hitzea,

Ez litake atzeman halaco bertzea.

Gaztea da oraino, urren maitatua,

Guerlatan bidetan gora aiphatua;

Ez dezake biciaz etsi horri errechki;

Ez ditu gogoetac eguin barna aski:

Mahometen leguea ~~nahi~~ bade harta,

Khoroaren biriac bertaco ditie;

Nahi dute tronuan bicitzerat utzi,

Eta etsai zirela ototzi ahantzi.

Galdeguiozu zer den haren azken hitza.

Abarca: Hitzea.

Osmin — Bainan hori da gauza bat latza

Ab. Hil nahi dut, hil, hil, hil, bai ehunetan hil;

Ez guehiago hemen ni nahasten ibil. 336

Albret. Marinzac hari dire orotan chorrozten,

Leda hitzeaz baizen solasic eguiten;

Gathibuac ezdute ihes lekhu onie,

Hain ungui lohakote ~~galtzea~~ agurra eguinic!

Oli: Herdiri gure harmada oro da suntsitu,

Ondarraz omendire Mairuac jabetu:

Erreguec nahi balu gorde ~~Chikitea~~

Eta hemibateraino Mairu eguitea,

Bere luke khoroa, eta guerochago

Jar litike beharrez fedean lehengo.

Gure etsaiac dire haintz hasarretzen:

Zorigaitz ezdutenac hekien nahi aitzen!

Albret partzuera prestudeguian:

Ai zer behar guindu(ke)n laguna, ~~Ai lagun maiteac, zer dudaz~~ ikusi!

Harmadaren ondarra joan da ihesi;

Guehienac hil dire harmac eskuetan,

~~Bainan~~ Ez beraz guehiago utzi laguntzetan.

Bi soldadu badire orai atharriac,

Hec ekarri dituzte solas berriac.

Oli prestudeguian: Bide bat baizen ez da bizi luzatzeco,

Bitoria daturenac ez hasarratzeco ...

Abarca: Zer nahi luke hemen, arnegatu bitzaie? (y zorarazi heldu zait... turkea)

Guizonen beldurrez dae pizpiran bihotza? (beldurraz dutzulan ... alicgunean ... nahiez ... berotu ikhusta)

Abarca. Nahi nuke ikusi aguertzen
Ethai haren odoke duena gorritzen?
Ahalkatuz heimendic zohazte camporat,
Eroriac zarete ethaiem herrirat!

Gathilocoa betan: Ezdugue hainetan Christauen odolic,
Obea da guentzat nola Mairu hilic.
Urthubia: Cordobarat [illegible] charrac andre galduekin
Bazoren beraz bi hauc Christau harmadekin!
Metzuna: Bestec iraunen dute ikusi artean
Christauac nahastatzen Mairu Suihestean!
Zaraf: Horiac dire laster ugar bilhacatzen:
Troca bi orenei Suihestea dathzen.

Amru. Ezdute herioaz batere beldurric, (Amru, Aderzam)
Christo dute munduan ikusten bakharric.
Ezdute nahi bici baizen Eskaldunac,
Ezaizkote yendeac hasi Erdaldunac:
Hatakite oraino hekien harmadac
Bilhatzen dituela guduco paradac!
Aderram. Onac izatu gare egui guehiago,
Ezukete [illegible] lakhurrec nauti hobeago:
Behartu bazaiote gu ez Suihestea,
Obu da Maurazari aldi emaitea;
Bihar goizean beraz, ahalic goizena,
Eguinen dugu hortaz guizon akharnia.

Amru: [illegible] Horiac beha luke eguin berehala,
Orrortarec ethaia ethor detekela;
[illegible] hainan ikusten ditut Alboretaori,
Mara hanchet ilkhuric, bi eri iduri.
Behar ditut arinda gorthierat egorri
Eta bertzen burnan horiac yarri.
Cantac presondeguitic.

Abarca, desconsolaki-aurca: adios ene maitea...
Non nauen ni zorigaitzac ondicoz pulunpatu!
Holaco aphurnetan nor othe da guerthatu?
Hola hitzac Nola dautan bihotza asaldatu!
Aspaldi guritzeari egun diot aldare,
Soldado eta nautiac hari yarreiki gare,
Akhabo da, Jauna, gureaz, aguertzen ez bazare!
Jadanic du hatzairiac ahoa chorroztua,
Biharco du herioac bere egun hautua,
Ez hitzeaz, hola hittzeaz, nago ni lotsatua!
Ezbedi bederen, Jauna, akhaba Eskalduna,
Bethitic gure mendiec zagatzen dutena,
Izan beitzo eguingo egun zorigaitzen azkena!
Adios, Eskaldun handi, hazitan hoberenac,
Jaunac barestatzen ditu noizbait maite dituenac,
Ethorriren dire ondotic bertzelaco egunac. 408

Mahomet ez da egonen luzeki Pyrenetan,
Guziac eaduite onic lehoinen patarretan:
Bakhotchari darraico ohe Kideco ~~eguntzetan~~ topictan

Balinba laste harmada beldurren Eskaldunac,
Ihes eguinen hiriratt Mairuen hegartinac,
Ibasoaz bertze aldean nahico hats datenac!

Joanen dire urtheac, guizonac ibilico,
Jeenac berri berritan herriac aguertuco:
Eskalduna bethi Eskaldun menduetan gueldituco.

Nola da urre ederra lur azpian egoten,
Gorderic mende luzeac dituela iragaten,
Eskalduna ikus diteke halatsu lo eguiten.

Ondoan ~~ethortzen dire~~ sorthuco dire zaharren guticiac,
Adinac goratzen ditu orroitzapen guziac,
Bilhatuko ~~ditutzten~~ noizbaith ~~Eskaldun~~ ~~gute~~ Cerziac.

~~Handitze~~ Cebor dut haidits / dembora Eskalduna,
Hi ganat ethorreren duc pruicetan yakisena,
Ikhasteco nihon diteken mintzaira zaharrena.

Urthubia en prophete par 1t. Jean de Luz

Maiz da H. Oirio ~~bate~~ hurbiltzen,
~~Eta bakhotchaz~~ ~~Jaiza bat jaunaz~~ zabaltzen, ~~o~~
~~Bainan~~ Herriac ~~ez~~ [illegible] ~~Arrunda~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hitzen,
~~Mendetan zerbeit~~
~~Donibane~~ ~~[illegible]~~ ~~do~~ handitzen.
~~Behar bozate ugara,~~
~~Ethor bekio aingura,~~
~~[illegible] dadila ugara~~
~~[illegible] litin [illegible]~~ !

Ikhusten dut urrunean
herriric maiteenean
Guten ute lenean
! Bozcario gaui gaimean
Ez dut gu ikusico
guero dena ethorrico;
Bainan ~~egortzen dut~~ Jaunic
Aguindez hori harrico

Zoin ene guticia
Bathzar barne arrazia
Aimo dut oztia bicia!
Hovrico zena guzia,

Erreguei pulit zaiote, / Guziec ere maite dute, / Guziec gorthe dute: / Mende ederra bas zaite!
Jaincoac nahi duela / Etzaiei khendu ahala; / Niri ikhurtzean odola / Niri eman Cerezala.

Belzunn

Guda bateri orena
Izan da gachtoena,
Nigar derautana:
Bainan, Eskaldun haurrac,
Chuka zuen nigarrac:
Heldu da gueroa,
Unhuiz da aroa!

Gurutzearen alde
Bazuinen gu aralde,
Oo ez debalde.
Guduan hil direnac
Ezziren hozurrenac:
Hetsiac artekan,
Hil dire gathaskan.

Egun bade gureac
Heldu dire Cerziac,
Bihotzac Cereac.
Aitzineco eguin
Hez nahi dezagun:

Arbaso ecena

Hekhen amena!

Bil bethi, bil, unthilac,

Martuz duen makhilac,

Mairu hil ezhilac.

Hedoia da ~~lunts~~ hautsi,

Iguzkia ~~aguer~~ aguertzi:

Bat denean hiltzen

Bertzea da sortzen

Nihor bada ahazten

Menekin Mairuz hasten,

Sarraiki ezuten;

Frantzeza aldea,

Sendakari gabea!

~~La Causean~~ Bazez ducla har,

Chuti bedi ihor!

Eppeleta

Ceruco Jaunco handia,

Hurbil da gure aldia,

Hurtaco lehoin mendia.

Ezdur ethitzen gure herriaz,

Atzo behera yarriaz:

Aitzitu utzi bicia,

Beguirazean guzia,

Nahasi gabe hazia.

Joan bedi bethi arki

Lazteco dohatsa gaizki

Suinsertean bereziki.

Ostiki bera egoi denean,

Bertzen gau ilhunenean,

Bethi arguetzen duela,

Berthutea dariola,

Bazterrac yelos detzala.

Lara. Eskaldunac ezdute Sobra beldurtzeco,

Galburu ere deubet bere artzuieco:

Pelaioren hurreau Sorthuren da buru

Harnekin Saintzeco mendien ingura.

Behar dire zorroztu haizcora herdoilac,

Suan gogortu ere nihongo makhilac;

Ikhi bici edo hil ettaien biderat

Eta z bakhar bat utz hatten biderat.

Oroc betan Mingosoan

Dagun Jaincoa adora hiltzeracoan 494

Ceruetan dena gaziz gora. bis Jaun othoitzen Eskualdun guztien.

Albret: Zer urreria eta zer eilharreria!

Ezda inrez eguina hau cadireria,

Ekhuzka da nun nahi dilindan arguia,

Gauza guzia dute choratzen beguia.

Oï: Jaunaren yauna bethi dariote,
Nihongo yakin nere heuen gaindi dute,
Andreac ortz dire beguiac hirrian,
Ezdaga bolacoru ikusi herrian.
Albret: Mairuac nausi dire gauza guzietan,
Ezda deusere ekhusi hetan bicietan.
Zenbat dira arraiac, zein ezttia ere!
Ezdute bacetara idari batere.
Arditsiren dute lurreco cerua,
Nongo guizonec dute hekien burua!
Oï: Erresumac dituzte lautz beretaco,
Portugal, Espania, erreguez bethaco,
Eguinen guzietan Cordoban bezala,
Atheguinen ethurri Granadan dutela.

Hasan, Aderrana, Albret, oï, Amrer.

~~Echauz~~ Hassan: Gure soldadu oro dire, yauna, gaizki,
Ikusi dutut bainitz yarian sarraski;
Odolz hibaia da lehen haraneand,
Eskaldun soldaduac dituzte gainean.
Amuten bori da odol handiat ayphatua,
Handat harrattarat bero hijatua,
Gudian ikusi dire handienetarie,
Ezquna ~~[illegible]~~ aurkhitu berri khiristioric.
Heldu naiz batterreac horren errotcerat
Hor heldu da etsaia hegalez gainerat.

Amrer, Aderrana, Albret, oï, bakotxaz ikiten

Alarca: Athor, ~~athor~~ Echauz handia, athor, hurbilhadi;
Eguin huen ceira eguin deraud handi;
Aitoren seme hiltzen, ezin ukhatua;
Ethortkia usten duc lauz garaitua.
Odol ona hi bathan ezdic ukhoeguin;
Jaincoac bici luzez haitzala berreguin.
Hori lehen ezpatatz ~~[illegible]~~ zenbat den handia,
Omen ederrenari bazioe gaindia;
Ukizde bortzeoatzen hiri erreguere,
Aitzichean ~~[illegible]~~ gathetan odolz iguri.
Echauz: Zuri, zuri, erregue, ohore guzia;
Zure ukolan dugu ikhusi bicia;
Zure arthac ezauten gutiago nahi
lauen
~~Ekhari~~ ona ~~[illegible]~~ dauzkizu ~~[illegible]~~ ukhi bahi.
Bagarendatzien ~~[illegible]~~ yauna, ~~[illegible]~~ gudu ozkencan
Ustecabez etsaiac yauzi zirencand,
Nola zure bicia arras hirriskatuz,
Harmaren ezaucuri ihesa galdetuz,
Erori zinen handi etsaien eskurat.
Nola ez lehiaz ha hosaco handirat?
~~Aitzindari [illegible] lehenec~~
Ez bazine bartu ahur bat yaunetkin,
Bethiaz eguina zen Eskal herrietkin.
Satha, Arthez, Andarin, ~~Garro~~ Arpandaritz, Garro
Eta Aitoren semez oroz eguin lerro.

Bildu gara Catharat, eta bero yarri,
Nahiz odolean hil ginduen garri.
arthuzera Jauna, zu hartu zaeroz ettaia loriau
Etsaiehenei guelditu hirriz bitoriaz.
Zure beldurra duten ekin lekhoetan,
Etziuten ikharari bertze lekhorietan
Utzicabez hartzea errepus Abarca
Ibilbean ditzaiten higatea arca:
Salbo ziren bethiric, nausi ifurnian,
Etziuten bertze bezic guereztie barnean.
Echoyen bazakiten Abarcaren berri,
Nalacoric ezaten ethorri;
Arbaloen ezuntzea zituen yoteta,
Etsai lerro dunituzen noiz nahico bertan;
Africa bera zuten zoiteko utzico
Jaun handia, bekharrez zure izateco;
Zure zinietzaten aitei bera haurrac,
Zure sarraikitan utzi errequin bulharrac;
Gue ere ezquinduen hautia ahautzi,
Bidarro ditugu bazterrerat utzi;
Eta yo dagu hunar zure bilhatzeco,
168 Yakinia zu ikhiz zer den gurtenatuco.
Aitzindari guziac yauzi ikhi dire
Eta Jauna hekien buru yarri zara
Beltzuney: Jauna gathetaria ikhi
Bererat ez urticotan ezpata dut utzi.

Beltzunec: Jarenpe gathetarie betharric ikhi;
Etzerbitz ez urticotan ezpata du ukit;
Bere lekhorat yaiza garrithi andotu,
Arrapo laritela denei ezpanetic.
Martu diluzte laster bide hoberenac
Ezagatu Bethoteac zagatuz soldaduz lekhuac.
Guziac yautsi dire hirriskue erderar
Copetan daramaten herio Mairuat;
Ezaue nihor beldurric, burucdana gora:
Oi hura guerlaraco dukhardun yaiura!
Orro bat ezutenda, oroditu laster,
Mairuec ezdakite zer eguien duten;
Nahasten dire laster, norat yo ez yakin,
Gathatka lazgarria dute elkharrekin.
Zorionean ziren, bahi bitoria,
Har dukete luzo bakezco loria;
Bere eta bertzeren galkhan guiendua,
Eguina ere utz lekhuko gudua,
eta guerla zaiote gainerar ethortzen
Orotaric bidea dotena akhetzu?
Etxealea campoan achatua dire,
Ihesaren bideric ezda nihon ere;
Hekin odolaz dire hibaiac zarrutan,
Ezdago nihor antue hekhin lerroetan;
Bainan laster hargatu, yoric ahalgueac 596
Altchatzen dire gordin mairu erreguea

Isuri zaite odola, Beldurra ikharaiten,
Gudurik gabe ikhusten ahalgue ematen,
eguin gabe gudurik etsai hazitzeco
Itzatzen dute zango Burua egotzeco.
Orduan da ikusi sarraski handia,
Bi aldetan eguinez odolac gaindia:
Lurra eta hibaiac gorritzen ziren;
Bazter guziac landa herio beltzarenac.
Zenbat bihotz, zenbat lan, itzi han agueriten!
Noiz Sabel guehiago othe da urratu?
Hiri da, erreguer soldadu ikhusten,
Hertsatuac ziren laguntza ematen;
Batentzat hamar etsai bazitzen erortzen,
Baiñan Zorrotzic zauden gareac hortzetan;
Lehro osoac zoren lurrerat erortzen,
Bazirenic Mairuac ihesari lotzen,
Urroa daritela, eutzi gabe nihor,
Achola gutirekin Badakiten aithor
Bere erreguetaric, oraino direnac
Guduaren biretan zorrotz hasguinac.
Galdu diri ostea ihesi yoaiteaz,
Baiñan ez gutiago gudu eguiteaz;
Erreguec hor dire odola yarian,
Dugun landa berria Gure Bitorian!

Errege gathibua. — a voir la fin

Abarca: Zer dizu uzaeni gaur igarikitzen
Atzo niri erranez bazaite oroitzen?

Aderraz
Gu gaizki eguin dugu zonia bidean
Azguiñarekin zorigatz hemen guriel galdezan
ostegunean zazpi eta sei hamarrekoa Bautatzea
Edozeinen hiltzea zuen legue bada.

Abarca: Sustut atzo guin dezaten guzien hiltzea
Guziei barkhatzea Christauen legue da

Zoazte herritarat, urraten bidetan
Zer nautitasuna den christauen leguetan.

Eguitezac: Y. Harrabotzetaric ondotic.
Izan dute Mairuec zor zitzaiotena;
Norc zuen asmatuco hetkin beztasuna!
Y. Emendic ikhi dire handi ezagutza,
Abarcac irabazi iduriz bihotza:
Campoetan daudecoaren, Mairuac atheraz,
Yoan zaizco gainerat, bertorrac ikharaz.
Abarcac ez du galdu beldurrez burua,
Bien contra bakharric eguin du gudua
Arthiki du bat eta bertzea sakhailde:
Y. Bestitasun izanac hasten gorat du.

Abarca: Etsai burugaguiac ganderiz yoac;
Jaubia zetaberen choitki herioac:
Bere eta hil nahiac bici ditut
Gure hiltzeco zuten lerta abiatu,
Hemen behar guintuzten guziac urkhatu;
Hetkin lanac ikhusiz barkhatu nituen;
Halere herioa egortzea nindaten!
Beharric nau Jaincoac laster irazarri
Hitz sautsubaneatan gorderic yazarri!

amarik; Beharric da nahi bethteen hiltzeo
Erregueri darraio gure zuretzeco!

Berriz beti ikusi duen Abarca guduan
Bertzea eguin ezin ziela
iñihor ez ahal bethi hekien

Biba Yaincoa eta biba Eskalduna;
Ez bedi gutan nihor izan atzerria.

Erreguen gattuloan.

Abara: Atzo ni eguerdia; hola da guerthatzen;
Zorroa erortzeaz ezdena orroitzen!
Mahometec utzi du beraz bitoria!
Ezda haren menero gudaren haria.
Ochala bazinute nigui zagutzen
Guezurti zaituztena menduz enganatzen!
Ezda hemen tokia hedatzeco argui,
Gaiza nahi nuekena erakutsi nigui;
Baiñan nahi dut yakin zertan habiltzaten,
Zuen herria utziz, bazterren nahatten?

Aderram: Hobeki izan nahiz herri dugu utzi:
Andalucia nola ez horiitsa uutzi!

Amru: Handia da Yaincoa, Mahomet profeta!
Haren haurrac behar du guerla eta beita.

Abara: Ohoinen lanac dire aitto heriotze,
Uckhi lanaff oraino berzenaz yabetze.
Atzo nahi zinuten Christau mundaraz,
Arthikiz bezuitarac arrazien hazi;
Hel ikusi nduan Mahumet agurtzen
Herria zinituzten ekharri aguantzen!
Ez bakutria bada haur berraraztea,
Ez yakinac oraino nunden batatea!
Badire uen nahi den buru arinenac;
Merezikí gastetan ahanzten direnac;

Ezduzu bildurren nihor hobetzeco,
Zuen aguantzac dire berthuten ekhentzeco.
Uste duzu ankas ezdakizun berri
Zuen yauregueitan nigar eta hirri
Aldizka dabiltzala, hedatuz ikhara,
Noiz nahi odolean autela gaubara...?
Cordobaco erregue, Aderram izarra,
Hunturen du bethicoz Eskaldunen harra?

Aderram: Zuc nahi duzun oro aguterat nago,
Ez dur zuen herrian ouic barthu gogo.

Abarca: Hic bertze erreguea, baldin bezin zuri,
Utziren duc bakea Eskal herriari?

Amru: Jauna, bizia badur egun ardietsac,
Mila bekhoa bude biha ditut huntaz.

Abarca: Nahi ona duzue, bai tzarren ondotic;
Mintzo naiz bi ethairi hain tokitic.
Hemen nuen nic egun galdu behar buru
Hemen yende galdua zogolo nigarra;
Zuec, zuen ahoz, erranen zinaten
Abarcaren aitzinean zer beldur dukaten;
Eta haren burua ibiliz herritan,
Emanen zinuten burlatzeco beidetan.
Ezjitten yakinac zer egun nezaken
Atzinaten bainen zuetaric azken:
Zuec erran duzue zuen hitz gordina,
Abarcac hiltzen orai hobeagoa!

~~Doi[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Athera dirineco ~~[illegible]~~ hemendic ~~[illegible]~~ bethekin
~~Abarca~~, Amru eta Aderram, Abarca berekin,
Lehen biac gainerat hor dazco erori,
bete etzularec, hirugarrenari.

Bekharric Abarcac du bihotz handiena!
Etxiraren balere dela atzemana;
Ezpataz dio bate Fabela urratzen,
eta bertzea saltoz jauzla ethortzen,
Hartzen du bi besotan, enaten lurrerat
Harekin bera era dohola gainerat.
Batac ala bertzeac indar gaindiz dute,
Amorrari biciac khenduren diote;
Itzulika dabiltza, gainean aldizka,
Bilduz ~~behin~~ ichterrac, ondoan luzaka,
Guerri guerri emanac, hestura handitan,
Altchatzen da bat goiti, erortzeco betan;
Mihiac atheraiac, arrapo yarian,
odola nahasia herrauts guerian,
Halaco bi[illegible]etan ~~[illegible]~~ haritzac oithurriac lehoinac
Aurkhitu ~~[illegible]~~ othe dire ~~nihor~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ !
Behin duen Mairuac jauzla hedatu
Arte ~~[illegible]~~ Abarca lurrean mukhartu;
Bainan ezpata duen laster ezagutu;
Hartuz ~~[illegible]~~ lurretic eta altchatuz airetan
Eman zuen Aderrami ezpheinaz[illegible]
Larrari ethortzia, burua bi erdi
erortzean aurkhituz zembeit harri handi,

Ohhu handi batekin erraten diola:
Ezdaue ene ezpatac utzitzen odola!
Sobera du eikhina, ~~[illegible]~~ edo bethzeguia,
Hani ukhi diozan ~~[illegible]~~ behin heguia.
Harri handi bat hartuz, harekin batean,
Atheratu diotza guinac ihesean. 734

uerthuemi =

Halaco guden ~~[illegible]~~ zuti ikusi ahal da
~~Atz~~ guinic zyotela
~~Ukharri han tozea~~, ikhusteco bada

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Ethharri bothe zuen hirri zaritela,
natiz hirria zuten khenen zariola.
Aderramen atcharas zuen iderrago
~~Bainan~~ Abarcac zalutasun handiz guehiago,
Bazabilan airetan, eta iguzkia ~~[illegible]~~
Eman zuen bethzari galtzeco beguia.
Ihesten doa laster haltzaren chiricitan,
Colpea colpeari dezika [illegible].
Aderramen oroa colpea handituaz ~~[illegible]~~
Ezpantatua dago colpe bihartuaz;
Hala zuen Pitanac lehen ezpantatzen
~~[illegible]~~ colpeac zaztencan gainerat erortzen.
Abarcatt gaincan da, ezpataz [illegible],
Colpe ~~[illegible]~~ guzien bera etzulika;
Mairuen harrotasuna dago harritua,
ichekon odoletan bahetia zaarthua,
beguiac hanpotuac [illegible] eta ikhusten,
~~[illegible]~~, bihotza joana.

Hartzen du colpe berri copeta erdian,
Zaual hasten dire, odolac gaindian
Emandio itchura arras harrigarri,
Ezin beiratzecoa, hain da ikhigarri.
Muiac ikusi nahi, ezin izan hotsa,
Eiraberan yotzendu gorritu herrauttia.

Maranza ezpaliz amor eman berriz da altchatzen
Eta gudariari da indar oroz betzen

Abarcaren ezpatac ezin bakherri
Altcha orduco ekhin helduzen haherri
Yoben Zumbertzean baina bakhan aski
Ezttia baztu bethi, ezinz oruki
Arrenatzeco Maranza nahiz bularretic
Nahiz ere orobar copeta garbitic
Yoan dirin indarrac gozpilutza orori
Altchatzeco ustea khendaz arimari.

Hurbiltzen da Abarca ezta emateraz
Baina hari beleida hartz betchotzeraz
Emaiten dio betan canabetareckoi
Etsaia bilon nahiz [illegible] yoatcaretkin.
Colpea laterra den, herio segura,
Bekhartu Abarcari bere zabudara!
Baztertu heriac ez du atzematen
Baina berari dio azken hots emaiten
Garthuz ezpata zorrotz olo hiltorretic
Hiz[illegible] arteraino bertz alderttic.
[illegible] bettheatte Sethe gorratzen baztarrac
Higuinaraziz ut[illegible] gurletako herrac.